

Als kennis nu eens niet een objectieve grootheid is die kan bestaan buiten de hoofden van individuen? Als elk individu opnieuw zijn eigen kennis construeert? Als het niet mogelijk is om kennis vanuit het geheugen van de ene persoon zonder meer over te dragen aan het geheugen van de ander, dan is het ook niet mogelijk om objectief vast te stellen welke kennis er precies nodig is en waar we die moeten zoeken. Het vastleggen van zogenaamde kennis in handboeken en naslagwerken is dan niet meer dan het beschrijven van informatie. Het beschikbaar stellen van informatie wil nog niet zeggen dat leerlingen en studenten deze informatie ook raadplegen en toepassen. Een naslagwerk op papier of in elektronische vorm is door zijn inhoud nog geen kennissysteem. We transformeren informatie tot kennis op het moment dat we haar leren gebruiken bij het oplossen van vraagstukken waarmee we in de concrete werkelijkheid te maken krijgen. De confrontatie met een probleem waarvoor we warm lopen, is een belangrijke voorwaarde voor het leren in een constructivistisch perspectief.

De curriculumvernieuwing die nauw aansluit bij deze wijze van kennisconstructie bevordert een vorm van actief, onderzoekend leren. Leerlingen en docenten vormen studiegroepen waarin ze de praktische vraagstukken, waarmee ze in het werkveld in aanraking komen, als vertrekpunt nemen voor hun leerproces. In de studiegroep vindt vergelijking, verbreding en verdieping plaats. Abstractie en veralgemenisering hebben geen betekenis als er geen concrete ervaring in een specifieke context aan ten grondslag ligt.

Deze werkwijze staat echter op gespannen voet met de hoofdstroom van het leerstofgerichte vakkencurriculum. Docenten zijn vaak oprecht bezorgd over het gemis aan kennisoverdracht over de basisstof die het solide fundament vormt onder hun expertisegebied. Zij hebben een benoeming op basis van zoveel uur lesgeven in een bepaald schoolvak. Als je vervolgens zegt dat zo'n schoolvak er niet toe doet, maak je iemand in de war. Het kan de docent in een identiteitscrisis brengen. Je bestaat dankzij het vak dat je geeft. Als je niet meer voor een herkenbaar schoolvak staat, ben je geen echte docent. Waar hoor je bij? Wie zijn je collega's? Op welke kennisbasis kun je terugvallen?

Het is toch immers de taak van het onderwijs om de kennis en de cultuur die in het verleden is verzameld over te dragen en door te geven. Het is toch absurd om jongeren in hun schooltijd van enkele jaren de verworvenheid van de hele geschiedenis opnieuw te laten ervaren en te ontdekken. En als het gaat om ingewikkelde inzichten uit de natuurkunde, de biologie, de wiskunde en al die andere disciplines, hoe kunnen die ongeschoolde hersenen dat allemaal zelf ontdekken

en begrijpen? Daar is toch de hulp van de leraar bij nodig die het voorwerk al gedaan heeft en alles op een methodische manier aanpakt en didactisch overdraagt.

Als kennis een persoonlijke bekwaamheid is die ieder opnieuw moet verwerven, dan heeft het geen zin om te proberen deze over te dragen. In het gunstigste geval kan ik met gehoorzaamheid en discipline een tijdje de leerstof in mijn geheugen bewaren; tot aan het proefwerk, of als ik hem of haar echt leuk vond, een tijdje langer. Veel van die kennis is niet meer en minder dan de informatie over de bekwaamheid van een ander. Het wordt pas mijn bekwaamheid als ik zelf aan de slag ga, op zoek ben, wat ik vind toepas, er mee speel, nieuwe problemen te lijf kan en er het leven een beetje mee naar mijn hand kan zetten. Dat gaat me beter en sneller af als ik er echt warm voor loop, er door geraakt word. Als ik merk dat het met mij te maken heeft.

Daarom zou ik graag naar een school gaan waar ze mij helpen bij het zoeken naar wat voor mij belangrijk is, waar ik bijzonder in ben, waar mijn talent ligt en waar ik plezier aan beleef. Op het moment dat die slapende startmotor tot ontbranding komt, ben ik niet meer te houden. Mijn nieuwsgierigheid neemt makkelijk de barrière van lezen, taal en schrijven. Het zijn immers ineens belangrijke voertuigen geworden om mij te brengen waar ik heen wil. Mijn passie doet me zelfs vreemde talen spreken en laat me communiceren zonder gêne of faalangst. Door het zelf willen weten, ga ik op zoek naar de bekwaamheden van anderen. Ik hang aan de lippen van degene die mij iets te zeggen heeft en heb aan een half woord genoeg als ik moeilijke teksten lees.

Wij zijn niet allemaal hetzelfde. Daarom leren we allemaal iets anders. Ook al hebben we uniforme leerstof, en bewaken we de kwaliteit op gestandaardiseerde wijze, het lerende individu is niet geschikt voor gelijkheid. Het is een bevrijding voor docenten als zij de coach kunnen zijn van hun studenten: opsporen welke vraagstukken een uitdaging vormen en dan behulpzaam zijn bij het ontwikkelen van het gereedschap om ze steeds beter aan te pakken. En dan blijken die jonge gasten ineens enthousiast voor verschijnselen die wij met onze kennis willen overdragen. Het is nu hún eigendom, het bewijs geleverd in een proeve van bekwaamheid, sterk en zelfbewust, trots op wat ze kunnen. Maar ieder wil wat anders, alleen kan dat veel eerder.

En als dat mag op school, wordt het spannend!

Joseph Kessels